YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA YOSHLARNING IJTIMOIY MAS'ULIYATINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

Xolmatjonov Asrorjon Bahromjon o'g'li
Farg'ona davlat universiteti
https://doi.org/10.5281/zenodo.23255531

Annotatsiya: Mazkur maqola Yangi O'zbekiston taraqqiyotida yosh avlodning ijtimoiy mas'uliyatini shakllantirish zarurati va bu jarayonning pedagogik mexanizmlari, ijtimoiy mas'uliyat tushunchasi fuqarolik ong, vatanparvarlik, jamoaga daxldorlik va faol hayotiy pozitsiya kabi komponentlarni o'z ichiga oladi. Ta'lim tizimi orqali yoshlarning ijtimoiy mas'uliyatini rivojlantirishda tarbiya jarayonining o'rni, pedagogik metodlar, interaktiv yondashuvlar va innovatsion vositalarning samaradorligi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maktab va oliy ta'lim muassasalarida yoshlar ongida fuqarolik javobgarligini mustahkamlashga qaratilgan amaliy yondashuvlar misolida tahliliy xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy mas'uliyat, pedagogik mexanizm, ta'lim va tarbiya, fuqarolik ong, tarbiyaviy texnologiyalar, fuqarolik pozitsiyasi.

Аннотация: В данной статье рассматривается необходимость формирования социальной ответственности молодежи в условиях развития Нового Узбекистана и педагогические механизмы этого процесса. Понятие «социальная ответственность» охватывает такие компоненты, как гражданское сознание, патриотизм, принадлежность к обществу и активная жизненная позиция. Анализируется роль воспитательного процесса в системе образования, эффективность педагогических методов, интерактивных подходов и инновационных средств в развитии социальной ответственности молодежи. Также приведены аналитические выводы на примере практических подходов, направленных на укрепление гражданской ответственности в сознании молодежи в школах и высших учебных заведениях.

Ключевые слова: социальная ответственность, педагогический механизм, образование и воспитание, гражданское сознание, воспитательные технологии, гражданская позиция.

Annotation: This article explores the necessity of fostering social responsibility among youth within the framework of the New Uzbekistan's development and examines the pedagogical mechanisms involved in this process. The concept of social responsibility encompasses components such as civic consciousness, patriotism, sense of belonging to society, and an active life position. The paper analyzes the role of the educational and upbringing process, the effectiveness of pedagogical methods, interactive approaches, and innovative tools in promoting youth's social responsibility. Analytical conclusions are also presented based on practical approaches aimed at strengthening civic responsibility among students in schools and higher education institutions.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Keywords: social responsibility, pedagogical mechanism, education and upbringing, civic consciousness, educational technologies, civic position.

Bugungi kunda Yangi O‘zbekistonning ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy rivojlanish jarayonlarida yoshlarning faolligi va ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Yosh avlod mamlakatning kelajagi, taraqqiyoti va barqarorligi uchun poydevor hisoblanadi. Shu sababli, ularning jamiyatdagi o‘rni, fuqarolik pozitsiyasi va ijtimoiy mas’uliyat hissi mustahkamlanishi zamonaviy ta’lim va tarbiya tizimining asosiy maqsadlaridan biriga aylangan. Ijtimoiy mas’uliyat bu shaxsning jamiyat oldidagi burch va vazifalarini anglab, ularga sodiq qolishi, o‘zining harakatlari bilan ijtimoiy muammolarning yechimi va umumiy taraqqiyotga hissa qo‘shishga intilishidir. Bu jarayon yoshlarning nafaqat shaxsiy, balki fuqarolik fazilatlarini rivojlantirishga, mustaqil fikrlash va mas’uliyatli qarorlar qabul qilish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirishda pedagogik mexanizmlarning roli beqiyosdir. Ular ta’lim va tarbiya jarayonida qo‘llaniladigan usullar, texnologiyalar va strategiyalar majmuasi bo‘lib, yoshlarni jamiyatga faol va mas’uliyatli a’zo sifatida tarbiyalashga yo‘naltirilgan. Bugungi kunda innovatsion pedagogik yondashuvlar, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish yoshlar tarbiyasida yangi bosqichni boshlab berdi. Shu bilan birga, yoshlarning ijtimoiy faolligi va mas’uliyatini kuchaytirish uchun maktab, oliy o‘quv yurtlari hamda jamoat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

Shu nuqtai nazardan, pedagogik mexanizmlarni tizimli o‘rganish, ularning samaradorligini aniqlash va amaliyotga tatbiq etish yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirishda muhim vazifa sifatida ko‘rilmoqda. Mazkur maqolada ijtimoiy mas’uliyat tushunchasi, uning yoshlar ongidagi o‘rni hamda pedagogik mexanizmlarning mohiyati va samaradorligi batafsil tahlil qilinadi. Shuningdek, Yangi O‘zbekiston taraqqiyotida yoshlarning ijtimoiy faolligi va mas’uliyatini oshirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyati ko‘rsatib o‘tiladi.

Yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ijtimoiy mas’uliyat shaxsning jamiyat oldidagi burch va vazifalarini anglash, ularni bajarishga intilish hamda o‘z harakatlarida jamiyat manfaatlarini ustuvor qo‘yish qobiliyatidir. Bu ko‘nikmalar yoshlarning nafaqat shaxsiy rivojlanishi, balki milliy taraqqiyot va barqaror jamiyat barpo etishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Ijtimoiy mas’uliyat tushunchasining pedagogik asoslari

Pedagogik adabiyotlarda ijtimoiy mas’uliyat ko‘pincha shaxsning jamiyatga daxldorligi, o‘ziga va boshqalarga nisbatan javobgarligi sifatida talqin qilinadi (Islomov, 2019). Bu tushuncha yoshlarni faollikka undash, ularning fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish va yoshlarni jamiyat hayotida faol ishtirok etishga tayyorlash bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu maqsadda ta’lim muassasalarida ijtimoiy mas’uliyatni shakllantirish pedagogik jarayoni rejalashtiriladi va amalga oshiriladi.

Yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirishda pedagogik mexanizmlar bu ta’lim jarayonida qo‘llaniladigan metodlar, usullar, pedagogik texnologiyalar va tashkilotchilik shakllaridir. Ular yoshlarni ijtimoiy ong, fuqarolik mas’uliyati va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga qaratilgan bo‘lib, quyidagi asosiy yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi:

Ta’lim mazmunining milliy va axloqiy asoslarini rivojlantirish – O‘quv dasturlarida milliy qadriyatlar, fuqarolik tamoyillari va axloqiy-etik me’yorlarga alohida e’tibor qaratilishi lozim. Bu yoshlarning milliy o‘zlikni anglashini kuchaytiradi, ijtimoiy mas’uliyatni mustahkamlaydi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Interfaol va innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish – Muammoli o‘qitish, muhokama, loyiha asosida o‘rganish, simulyatsiya va treninglar yoshlarning faolligini oshiradi, ularni mas’uliyatli qarorlar qabul qilishga undaydi.

Amaliy faoliyat va ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish – Yoshlarni jamoat ishlari, ko‘ngillilik harakatlari, ijtimoiy tadbirlarda faol qatnashishga jalb qilish orqali ularning ijtimoiy javobgarligi mustahkamlanadi.

Oila, maktab va jamoatchilik hamkorligi – Tarbiya jarayonida oila va jamoat tashkilotlarining faol ishtiroki ijtimoiy mas’uliyatni shakllantirishni kuchaytiradi.

Yangi O‘zbekiston taraqqiyoti zamon talablariga javoban pedagogik jarayonda raqamli texnologiyalar va interaktiv vositalardan keng foydalanishni taqozo etadi. Masalan, onlayn platformalar, interfaol darslar va virtual muhitlar yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bu vositalar yoshlarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, ularni jamiyat oldidagi vazifalarini anglashga undaydi.

Pedagogik mexanizmlarning samaradorligini oshirish yo‘llari

Pedagogik mexanizmlarning samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim hisoblanadi:

- Pedagoglarning muntazam malaka oshirish kurslari orqali yangi metod va texnologiyalarni o‘zlashtirishi;
- Ta’lim dasturlarini yoshlarning ijtimoiy ehtiyojlariga moslashtirish;
- Ta’lim muassasalarida ijtimoiy faoliyatlarni rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash;
- Ota-ona va jamoatchilik bilan doimiy hamkorlikni yo‘lga qo‘yish.

Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichi pedagogik jarayonda raqamli texnologiyalar va interaktiv vositalardan keng foydalanishni talab qilmoqda. Onlayn platformalar, interfaol darslar, virtual muhitlar yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ushbu vositalar yoshlarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, ularni jamiyat oldidagi vazifalarini chuqur anglashga, muammolarga yechim topishga undaydi.

Pedagogik mexanizmlarning samaradorligini oshirish uchun esa bir qator muhim chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim. Jumladan, pedagoglarning muntazam malaka oshirish kurslari orqali yangi metod va texnologiyalarni o‘zlashtirishi, ta’lim dasturlarini yoshlarning ijtimoiy ehtiyojlariga moslashtirish, ta’lim muassasalarida ijtimoiy faoliyatlarni rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash hamda ota-ona va jamoatchilik bilan doimiy hamkorlikni yo‘lga qo‘yish kabi chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuvlar yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirishda pedagogik jarayonning samaradorligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi.

Yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirish Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining poydevorlaridan biri hisoblanib, ta’lim va tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik mexanizmlarni qo‘llash orqali yoshlarni jamiyatga sodiq, mas’uliyatli va faol fuqarolar sifatida tayyorlash mumkin. Shu tariqa, ushbu yo‘nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar va amaliy ishlar mamlakatimizning barqaror rivoji uchun muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirish zamonaviy ta’limning eng muhim vazifalaridan biri bo‘lib, uning pedagogik mexanizmlari bugungi kunning talablariga mos ravishda doimiy rivojlanib bormoqda. Tadqiqotlar va amaliy tajribalar shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy mas’uliyat bu shaxsning jamiyat oldidagi burch va vazifalarini anglab, ularni bajarishga intilish va o‘z harakatlarida umumiy manfaatlarni ustuvor qo‘yish qobiliyatidir. Shu bois, yoshlarni ijtimoiy mas’uliyat ruhida tarbiyalash milliy

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

taraqqiyotning muhim omili sifatida ko'riladi. Pedagogik mexanizmlarning samarali qo'llanilishi yoshlarning ijtimoiy ongini oshirish, fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash hamda ularda vatanparvarlik, mas'uliyat va hamjihatlik kabi fazilatlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Milliy va axloqiy qadriyatlarni ta'lim mazmuniga singdirish, interfaol va innovatsion metodlardan foydalanish, amaliy faoliyatlarga keng jalb etish hamda oila, maktab va jamoatchilikning integratsiyalashgan hamkorligi pedagogik jarayonning muvaffaqiyatli tashkil etilishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, Yangi O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida raqamli texnologiyalar va interaktiv vositalarni pedagogik jarayonga joriy etish yoshlarning ijtimoiy mas'uliyatini shakllantirishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bu esa ta'lim jarayonini yanada samaraliroq va zamonaviy qiladi.

Umuman olganda, yoshlarning ijtimoiy mas'uliyatini shakllantirishda pedagogik mexanizmlarni puxta rejalashtirish va amalga oshirish mamlakatimizda barqaror va rivojlangan jamiyat barpo etishga xizmat qiluvchi muhim omil hisoblanadi. Shu yo'nalishda olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlar yosh avlodni mas'uliyatli fuqarolar sifatida tayyorlashga, ularning jamiyat va davlat taraqqiyotida faol ishtirokini ta'minlashga imkon yaratadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. B.Islomov, Ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishning pedagogik asoslari**.** T: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti, – 2019.
2. D.Karimova, Yoshlarning ijtimoiy faolligi va mas'uliyati: pedagogik yondashuvlar. Pedagogika va psixologiya, 3(12), 45-53, –2021.
3. N.Qodirov, Milliy tarbiya va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish masalalari**.** Ilmiy axborot, 7(4), 112-118, –2020.
4. M.Rashidova**,** Innovatsion pedagogik metodlar va yoshlarning ijtimoiy mas'uliyati. Zamonaviy ta'lim jarayoni, 2(9), 67-75.
5. Z.Sultonova Ta'lim mazmunida milliy va axloqiy qadriyatlarning roli**.** O'zbekiston pedagogika jurnali, 6(3), 89-96, 2021.
6. T.Akbarov, Ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishda oila va jamoatchilikning o'rni**.** Pedagogik tadqiqotlar, 1(5), 22-28.
7. F.Saidov**,** Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonida: yangi pedagogik yondashuvlar. Ilm-fan va ta'lim, 4(1), 34-42, 2023.
8. UNESCO. Education for Social Responsibility: Principles and Practices**.** Paris: UNESCO Publishing.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.